

SHRINKING SPACES, NEW BORDERS AND UNDERMINING THE COLLECTIVE

Nazi threats against the LGBTQ movement

IDA LINANDER, MARCUS LAURI AND JOHANNA LAURI

Keywords

LGBTQ, Nazi, neo-Nazi, violence, right-wing extremism, social movements, counter-movements

Summary

Support for right-wing extremist organizations and ideologies has increased in Sweden and other European countries in recent years, expressed for instance in organized Nazi attacks against LGBTQ activists. Against this background, ten LGBTQ activists in Sweden have been interviewed about their experience of such attacks. By using feminist theories on violence and theories on social movements, our analysis shows that such actions are experienced and affect LGBTQ activists differently depending on context. Being part of a collective seems to provide a sense of safety and thus offers protection in instances of direct confrontation. On the other hand, threats against individuals, in particular online, are described as creating prolonged fear and stress. The presence and actions of Nazis affect both the organizations and individuals in the movement; it drains already limited resources, constrains the space for supporting the community and for pursuing policy issues. The threats also produce individual self-regulation, both in public debate participation and in adapting physical appearance to cis- and heteronormative expectations.

Utifrån intervjuer med HBTQ-aktivister kring erfarenheter av hot och våld undersöker artikeln hur ökad högerextrem mobilisering påverkar HBTQ-organisering. Med utgångspunkt i feministiska teorier om våld och sociala rörelser visar artikeln hur kollektivet erbjuder trygghet, samtidigt som nynazistiska hot formar rörelsens möjligheter för organisering till både innehåll och form.

MINDRE RUM, NYA GRÄNSER OCH KOLLEKTIVETS UNDERMINERING

Det nazistiska hotet mot HBTQ-rörelsen

IDA LINANDER, MARCUS LAURI OCH JOHANNA LAURI

I samband med orten Tranemos första Pridefestival 2019 hängs en docka i människostorlek upp i ett träd med en snara runt halsen. Dockan håller i en Prideflagga och en skylt med texten "PEDOFIL". Ingen organisation eller person hålls juridiskt ansvarig för aktionen men Nordiska motståndsrörelsen (NMR) hävdar på sin webbplats att "autonoma nationalistiska socialister" bär ansvaret (Nordfront.se 2019). Detta är blott ett exempel bland många nazistiska aktioner riktade mot HBTQ-aktivister i Sverige de senaste åren. Nazistiska organisationer som NMR och Nordisk Ungdom har närvarat vid och attackerat Pride-festivaler och andra HBTQ-arrangemang, till exempel i samband med Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheters (RFSL) kongress i Skövde 2018 och under Almedalsveckan 2018 (Expo 2019). Nazister har också genomfört aktioner mot lokaler som tillhör HBTQ-organisationer, till exempel klistrat upp hotfulla brev och dekalor på dörrar.

Händelserna ovan kan förstås mot bakgrund av att stödet för högerextrema partier, ideologier och organisationer ökat i Sverige och andra europeiska länder de senaste åren (Farris 2017; Sager och Mulinari 2018). Den svenska (ny)nazistiska rörelsen, deras struktur, strategier och fokus har studerats av bland andra

Gardell (2017) och Löow (2017) vilka visar hur dessa rörelser, deras idéer och krav, kommit att bli allt mer normaliserade och den antirasistiska stiftelsen Expo rapporterar om ökad aktivitet bland högerextrema grupperingar i Sverige där Pride-festivaler nämns som ett av målen (Expo 2019). De antifeministiska uttrycken i sådana aktioner har analyserats i en svensk kontext (se exempelvis Gardell 2013; Sager och Mulinari 2018), medan, så vitt vi vet, aktioner mot HBTQ-rörelsen inte har analyserats (se dock Kehl 2018 för en analys av diskurser om HBTQ, rasism och nationalism i högerextrema ideologier).

Nazisters aktioner mot HBTQ-rörelsen är viktiga att undersöka av flera skäl. Hur deras närvaro och aktioner upplevs får sannolikt konsekvenser för livsutrymmet för HBTQ-personer och kan också inverka på HBTQ-rörelsers verksamhet och inriktning (Dahl och Tiby 2005). Vidare är den svenska kontexten viktig att analysera mot bakgrund av att Sverige ofta beskrivs som ett progressivt land med ett relativt brett stöd för HBTQ-frågor bland såväl politiker som allmänhet (för beskrivningar av detta narrativ se Laskar med flera 2016). Mot denna bild av progressivitet finns återkommande rapporter om borgerliga och nazistiska grupper som uttrycker konservativa, nationalistiska och rasistiska åsikter om kön, familj, nationen, HBTQ-personer och migranter (Kehl 2018; Gunnarsson Payne 2019; Wasshede 2021).

Mot denna bakgrund har vi genomfört intervjuer med tio aktivister i olika typer av organisationer och nätverk för HBTQ-personer (intervjuprocessen beskrivs i

kommande avsnitt). Syftet med denna artikel är att beskriva hur de intervjuade upplever nazisters aktioner och analysera hur dessa förstås. Således står intervjupersonernas berättelser i fokus. Följande frågor vägleder analysen: Hur berättar intervjupersonerna om närvaron av och aktionerna från nazister? Hur kan detta förstås? Vilka konsekvenser av dessa händelser lyfts fram av intervjupersonerna?

Att förstå berättelser om hot

I fokus för denna artikel är de intervjuades berättelser. Vi har inte uttryckligen ställt frågor om nazister, utan om ”erfarenheter av hat, hot, våld eller motstånd i samband med HBTQ-arrangemang” och i vissa följdfrågor om högerextrema organisationer, eftersom vi på förhand inte ville begränsa oss till en specifik aktör, gradera vad som upplevs värst eller på annat sätt förutsätta hur hot, hat eller våld upplevs. De intervjuade har då talat om nazister, nassar, nazism, nazisthot, nazistiska organisationer, nazistisk organisering och ibland om nynazism och högerextrema grupper. Vi har här valt att använda begreppet nazister där inget annat anges, då det används mest frekvent av intervjupersonerna. Vi använder ”närvaro och aktioner” för att försöka fånga de olika sätt som den nazistiska rörelsen och HBTQ-rörelsen möts, där inte annat anges.

För att bringa ordning i intervjuaterialet använder vi tematisk analys som syftar till att identifiera och analysera återkommande mönster i intervjuaterialet (Braun och Clarke 2006). Ett tema karakteriseras av att det fångar något centralt

i förhållande till det övergripande syftet. Vårt analysarbete följer i stora drag de steg som beskrivs av Braun och Clarke: 1) lära känna materialet genom upprepade genomläsning, 2) initial kodning av materialet, 3) preliminär tematisering av materialet, och 4) revidering av teman i relation till det analytiska ramverket. Intervjupersonernas berättelser står i fokus, samtidigt som vi utifrån ett tematiskt analytiskt perspektiv kan se berättelserna som en helhet och sätta dem i relation till teori och tidigare forskning. Att berätta handlar inte bara om att återge vad som skett utan också om att tolka och begripliggöra erfarenheter, bland annat genom att söka efter kopplingar till tidigare erfarenheter (Ricoeur 1980). Att berätta om erfarenheter innebär därför ofta att positionera sig själv i förhållande till omvärlden, vilket kan vara användbart för att förstå berättarens självbild (Patterson och Monroe 1998), men också för att undersöka hur kollektiva identiteter (re)produceras genom gemensamma berättelser (Johansson 2005). Vi ser således berättelser som uttryck både för levda erfarenheter och något som formar individer och kollektiv.

Analysen presenteras i tre teman. I tema ett och två lyfter vi fram hur aktioner från nazister omtalas och förstås av de intervjuade, medan tema tre handlar om konsekvenser av dessa aktioner. I det första temat har vi inspirerats av Tibys (1999) arbete om hatbrott där homosexuella personers utsatthet för brott undersöks utifrån olika teman kring rädsla, där vi tar fasta på kontextens betydelse för vad som uppfattas som hotfullt. Vi analyserar

också hur intervjupersonerna begripliggör nazisternas närvaro och hur dessa berättelser kan förstås i ett vidare perspektiv. Medan det första temat beskriver fysiska konfrontationer så handlar det andra temat om latent hot.

Vidare används det analytiska begreppet *våldets kontinuum* (Kelly 1987) som möjliggör en förståelse av att fysiskt våld (till exempel vid kollektiva konfrontationer) bör betraktas som sammanlänkat med mindre grova handlingar, till exempel hot i form av personliga hatbrev eller sådant som i juridisk mening kanske inte betraktas som brottsligt. Begreppet har använts för att visa hur så kallat lindriga brott till exempel i form av hot, inte alls behöver upplevas som lindriga för den utsatta. En förståelse av våldets kontinuum kompletteras med Kennedys (2013) konceptualisering av "anti-transprocesser" där vi skiljer vi på homo- och transfobi och på cisgenderism/heterosexism och hur dessa kan vara mer eller mindre organiserade. En sådan utgångspunkt hjälper oss att förstå deltagarnas berättelser om kollektiva konfrontationer och hot mot enskilda individer, liksom berättelser av hur hot från nazister är sammanlänkade med andra gruppers hat och motstånd. Genom att analysera deltagarnas berättelser om erfarenheter av hat, hot och våld utifrån en förståelse av våldets kontinuum och Kennedys uppdelning, kan vi fånga en nyanserad och komplex bild av hur våldet beskrivs och begripliggörs av intervjupersonerna.

Det tredje temat centreras kring intervjupersonernas berättelser om konsekvenser av nazisternas närvaro och aktioner.

För att tolka dessa berättelser använder vi teorier om sociala rörelser och motrörelser (Meyer och Staggenborg 1996). Ett centralt argument här är att det är viktigt att förstå hur olika sociala rörelser och motrörelser relaterar till varandra. Sociala rörelser är sällan statiska utan karaktäriseras snarare av en ständigt pågående omvandlingsprocess. Förskjutning eller förändring av fokus, strategier och struktur för sociala rörelser har kopplats till både inre och yttre aspekter, men en aspekt som har argumenterats bidra till rörelsernas skiftande natur är just påverkan från motrörelser (Meyer och Staggenborg 1996; Fetner 2008). I denna kontext handlar det om hur HBTQ-rörelsen kan påverkas och (om)formas av den nazistiska rörelsens aktioner. I den avslutande diskussionen binder vi ihop de tre temana och diskuterar nazismens uttryck och konsekvenser för HBTQ-rörelsen på ett övergripande plan.

Material och etiska överväganden

För att nå en förståelse av hur närvaron av nazistiska grupper påverkar HBTQ-aktivister och HBTQ-rörelsen bedömdes intervjuer med aktivister inom HBTQ-rörelsen vara det lämpligaste materialet. För att nå möjliga deltagare kontaktades organisationer, nätverk och föreningar som på olika sätt arbetar med HBTQ-frågor och/eller HBTQ-evenemang, som Pride eller under Almedalen. Potentiella deltagare tillfrågades via e-post och de som visade intresse fick sedan skriftlig information om studien via e-post, varefter intervju bokades och genomfördes. Intervjuaren delade vissa erfarenheter med

några av deltagarna vilket möjliggjorde fördjupade följdfrågor samtidigt som vissa aspekter kanske togs för givet och därmed inte verbaliserades.

Materialet består av nio intervjuer med tio deltagare. Bland deltagarna finns personer som identifierar sig som homosexuella män, lesbiska, transpersoner, och queers, liksom personer som är födda i Sverige och i andra länder. Samtliga deltagare är engagerade i olika organisationer och nätverk för HBTQ-personer, några större och bredare och andra mindre och mer specifika. Intervjupersonerna representerar organisationer som är verksamma både i större städer och på mindre orter i olika delar av landet. När vi refererar och citerar intervjupersonerna använder vi pseudonym. Citaten har i vissa fall redigerats för att öka läsbarheten eller av konfidentialitetsskäl.

Intervjuerna genomfördes individuellt (med undantag av en intervju där två ville genomföra den tillsammans) via telefon av praktiska skäl och utgick från en tematisk semistrukturerad intervjuguide. Innan intervjun började fick deltagaren muntlig information om studien varefter samtycke spelades in. De teman som diskuterades under intervjuerna var erfarenheter och konsekvenser av hat, hot, våld eller motstånd i samband med HBTQ-arrangemang, hur detta hanterades och hur det påverkar HBTQ-rörelsen. De inspelade intervjuerna transkriberades ordagrant. Studien har etiskt godkännande från Etikprövningsmyndigheten (Dnr: 2019-02513). Valet att inte redovisa organisationernas namn, hur de intervjuade kan

positioneras i (o)lika maktrelationer, deras pronomen eller platsspecifik information i analysen beror på de konkreta hot som många av deltagarna står inför.

Kollektiv konfrontation

Vad som blir tydligt efter att ta tagit del av aktivisternas samlade berättelser är att nazisternas närvaro och aktioner omtalas och upplevs på olika sätt beroende på sammanhang och som Tiby (1999) visat så är kontexten av stor betydelse. En sådan kontextuell aspekt är vilken typ av närvaro och aktioner det rör sig om. I princip alla intervjupersonerna har någon erfarenhet av direkta konfrontationer vid olika evenemang såsom Pride, Almedalen eller andra events, till exempel konferenser. Alex berättar:

Förförre året så hade vi nazister som stod med megafoner och skrek att vi ska förintas eller inte finnas och så vidare. Och det är ju någonting som [...] [är] väldigt anstötande och väldigt obehagligt för alla de som finns i paraden, finns runtomkring. Man blir utsatt direkt för öppet hat.

Alex talar om detta som obehagligt för alla i (Pride)paraden och runtomkring, alltså att paraden i sig är en kontext som påverkar allas upplevelse (jämför Tiby 1999). Robin är inne på ett liknande spår apropå offentliga evenemang, för då

ökar risken för att en högerextrem organisation markerar på något sätt, till exempel att man går in i ett Pridetag eller att man gör en motdemonstration. Eller att man går in i ett Pride House-evenemang och markerar sin närvaro, eller stör eller på andra sätt finns där för att visa upp sig och visa sin kraft [...] det ökar osäkerheten. Ja, men för att man också ser manifestationen. Det kommer nära, det finns där.

Robin använder termen osäkerhet för att beskriva stämningen som uppstår av den direkta närvaron, men säger inte uttryckligen att det är hen själv som blir osäker. Charlie beskriver Almedalsveckan som en ”mental ansträngning för att konstant vara på sin vakt mot våld och hot i en vecka, dygnet runt, för alla personer”, Almedalen beskrivs precis som Pride som att kontexten har betydelse för gemensamma upplevelser (Tiby 1999). På frågan om erfarenheter av hot, hat, våld eller motstånd ger Kim exempel på ”en rasistisk organisation som har liksom konfronterat och stört och hotat verbalt” och på frågan hur detta upplevts svarar Kim att hen framförallt blir arg och ”påeldad på att fortsätta arbeta med demokrati och mänskliga rättigheter” men ”väldigt sällan rädd”. Att berätta om sina erfarenheter innebär också att positionera sig gentemot

omvärlden (Patterson och Monroe 1998) och i Kims begripliggörande av hotet synliggörs en antagonistisk reaktion. Lite senare berättar Kim om sin bild av utvecklingen över tid:

[För] 15 år sen kanske så bodde jag i en stad där det liksom var väldigt, väldigt vanligt med slag och sparkar, misshandlar [...] det tycker jag ju har minskat, liksom den typen av våld. Men samtidigt så ser jag ju att hoten om våld har blivit grövre på senare år från specifikt liksom nazistiska grupperingar.

Kim berättar att situationen över tid ändrat karaktär, från enskilda individer som misshandlar till nazistiska organisationer som hotar. Ett sätt att begripliggöra hotet är att göra kopplingar till tidigare erfarenheter (Ricoeur 1980) och på så sätt förstås också hotet som en förändring över tid. På samma ämne berättar Lee att ”det har varit attacker mot väldigt många Pridedefestivaler runt om i landet. Framför allt NMR men också Nordisk Ungdom” och att hen märker ”att många är mycket, mycket räddare nu”. Charlie berättar om en konfrontation när NMR kom till ett event och att det ”störde hela [eventet] och var obehagligt. Och många kände sig lite otrygga”. I detta citat, och i flera andra utsagor beskrivs erfarenheter av hot, hat och våld i kollektiva termer, att många kände sig hotade eller att det påverkade alla och genom sådana artikuleringar skapas kollektiva berättelser (Johansson 2005).

Enligt de intervjuades berättelser handlar många av de aktioner som utförts av nazister om att på olika sätt hota genom att visa sin närvaro. Lo berättar:

Oftast är det likadant, att det kommer så här tre eller sju eller tio nazister och så ställer de sig längs paradvägen med nån banderoll. Och så ser de väldigt hatiska ut och så vet man inte om de tänker hoppa på nån eller inte.

Av citatet ovan kan vi uttolka att blotta närvaron av nazister innebär en risk för våld, men även om en våldsamt konfrontation inte sker skapar det en osäkerhet om vad som kommer att hända. Senare berättar Lo apropå rädsla att:

Man har velat förmedla hopp och trygghet för att det är det communityt har behövt liksom... och det är ju... det har varit så himla viktigt och det är ju fortfarande viktigt, vilket betyder att det också smärtar för oss som organisation att säga såhär: ”Det här är jobbigt nu” eller ”Vi är rädda nu”.

Vi kan av berättelserna ovan konstatera att direkta konfrontationer omtalas med termer som obehag, osäkerhet, otrygghet, störning och mental ansträngning,

men i princip ingen som säger att de själva är *rädda*. Kim blir snarare arg och mer motiverad – ”påeldad” – att jobba politiskt av händelserna. Kims uttalande synliggör en antagonistisk reaktion och en medvetenhet om att ge sig in i kampen, men också hur en sådan position troligen är avhängig andra typer av privilegier.

Vad som också synliggörs i berättelserna är att det inte alltid är tydligt om intervjupersonen berättar om egna upplevelser och svarar som enskilda individer (Lo och Lee ovan) och att det i flera fall uttalat handlar om *andra* som uppfattas ha blivit rädda (Alex, Lo, Charlie ovan). Trots att intervjupersonerna frågats om individuella erfarenheter tycks svaren ibland handla om ”våra” erfarenheter vilket vi tolkar som att det inte finns en tydlig gräns mellan egna och andras erfarenheter. Kanske kan man förstå detta som att de ibland talar utifrån rollen som representant för en organisation, men också att återkommande våld och hot om våld i en social rörelsekontext kan skapa en gemensam erfarenhet som uttrycks i form av ett kollektivt narrativ (Tiby 1999: 169; Dahl och Tiby 2005; Johansson 2005). Spade och Willse (2000) menar att hatbrottslagstiftning ofta konstruerar hat och hot mot HBTQ-personer som en fråga om en individuell förövare och ett individuellt offer. Deltagarnas gemensamma upplevelser och kollektiva narrativ utmanar, precis som Spade och Willse skriver, en sådan förståelse av hat och hot, och visar istället på vikten av att förstå hatbrott i ett större sammanhang.

När det gäller de direkta konfrontationer som efterfrågats verkar de dock inte omtalas i termer av egen rädsla, inte heller när den intervjuade känner någon som blivit utsatt, vilket flera tycks göra. Tiby (1999: 170) påpekar dock att det inte nödvändigtvis är de juridiskt sett allvarligaste brotten som skapar mest rädsla, utan mindre allvarlig och upprepad utsatthet kan skapa mer rädsla (se Spade och Willse [2000] för en diskussion om hatbrottslagstiftningens begränsningar). Misshandel, som kan ske vid direkta konfrontationer med nazister, har ett högre straffvärde än hot, men som vi ska se i nästa avsnitt är det snarare hot och framförallt i vissa situationer, som kanske i juridisk mening inte ens betraktas som hot, som deltagarna säger att de upplever rädsla.

Symbolisk närvaro, synlighet och individuella hot

Flera deltagare berättar om hur nazisters närvaro och aktioner kan uttryckas på flera olika sätt, vilket också tycks ge olika reaktioner hos de som drabbas. Många berättar om klistermärken och affischer, exempelvis beskriver Lee att olika nazistgrupper satt upp klistermärken och affischer i porten till deras förening och Charlie om nazistiska klistermärken inne på hotellet vid en konferens. Robin berättar att trots att de haft hemlig adress för ett event så hade NMR satt upp klistermärken och därigenom markerat ”sin närvaro på plats”. Billie delger sin tolkning av denna strategi:

Ibland så kommer det ju upp klistermärken från högerextrema grupper i väldigt ... alltså, i koppling till våra lokala avdelningar, men även på nationella [kontoret] [...] där de vill liksom göra sin närvaro uppmärksam, att nu har de varit här och vet att vi finns, typ.

Trots att klistermärken eller affischer inte innebär någon direkt konfrontation och således inget omedelbart hot om våld tycks det vara en aktivitet som påminner HBTQ-aktivisterna om att nazisterna finns och vet var olika delar av HBTQ-rörelsen håller till, både vid tillfälliga events och fasta lokaler. Kontexten för var dessa hot dyker upp är central (Tiby 1999) och hotet blir extra påtagligt när det kopplas till specifika events eller lokaler. Chris talar om klistermärken för att göra ”sin närvaro påmind” där ”det framgår liksom att ’ni kommer få betala för den skada ni gör i samhället’” och Eli berättar att nazister satt upp

avspärningstejp och en del annat material med nazistiska symboler och text. [...] de satte upp ett brev där de varnar för att det här är bara början. ”När vår makt ökar, så kommer ni att bli dömda som folkförrädare.”

Även om ingen av de intervjuade uttryckligen pratar om rädsla på grund av den här typen av markering, tycks de ändå utgöra en obehaglig påminnelse om nazisters existens och något vi tolkar upplevs som en sorts latent hot, ett indirekt hot som är svårt att sätta ord på. Genom att förstå våld som ett kontinuum (Kelly 1987) och hur homo- och transfobi är kopplat till cisgenderism och heterosexism (Kennedy 2013), så kan den här typen av latent och icke-konfrontativa hot ses som sammankopplade med erfarenheter av mer direkta hot.

En annan form av hot är det som drabbar enskilda personer i olika situationer. Mika berättar till exempel att väldigt många HBTQ-personer blir misshandlade av nazister ”när vi går på krogen, när vi går ut och rör oss”. Senare utvecklar Mika resonemanget:

Jag känner mig mer trygg när jag är med min organisation och gör planerade saker [...] det har hänt många skitsaker på väg hem från fester liksom, en helt vanlig kväll som inte har med Pride att göra och som inte har med någon organisation tydligt utan man är bara besökare någonstans. Eller för den delen varit ute på en helt vanlig heteroklubb och åker hem och det ändå uppfattas att man är, inte straight liksom.

I linje med de tidigare berättelserna om kollektiv konfrontation uttrycker Mika att arrangerade events tillsammans med andra i organisation inte skapar samma

otrygghet som sånt som kan hända en ”helt vanlig kväll”, i en kollektiv rörelsekontext alltså upplevs inte hotet på samma sätt som i en individuell kontext. På samma ämne berättar Robin:

Man kanske inte blir utsatt som person i ett sånt stort evenemang som Stockholm Pride. Där kanske den risken är mindre just när man är på festivalområdet bland mycket folk. Men det finns också en risk typ när man lämnar ett sånt evenemang och kanske går själv. [...] Många iklär sig ju [...] kläder eller symboler som visar att man är Pridevänlig [...] man kan väl känna sig ganska osäker när man är på väg till eller från ett sånt evenemang.

I citaten ovan framgår precis som Tiby (1999) visat, att kontexten är av avgörande betydelse för hur hoten upplevs, hoten i samband med de stora och planerade arrangemangen omtalas inte som lika obehagliga som de spontana eller när man rör sig till och från, där man inte känner tryggheten i kollektivet och dess relativa anonymitet.

En annan form av hot är det som inte bara drabbar utan också *riktas* mot specifika individer, vilket också förstärks av vissa individers synlighet. Robin berättar att personer som syns med tex namn och bild i det offentliga rummet är extra utsatta och att NMR dokumenterar för att kartlägga och då

eskalerar hotbilden ganska fort [...] de löper större risk att bli uppkollade med plats och adress och annan persondata som vi inte vill att de ska ha tillgång till, men som finns uppe på internet till exempel. Vi har haft förtroendevalda som har haft påhälsningar hemma.

Robins berättelse lyfter fram att flera av de aktiva i HBTQ-rörelsen sysslar med sådant som gör att de är synliga i ”det offentliga rummet” och att detta skapar en särskild risk för utsatthet. På samma tema berättar Charlie om ”hotfulla brev där de namngav personer”, Mika om andra som blev ”uthängda på rena nazi-sidor och det var ju bilder och det var ju så mycket de kunde hitta om personerna”. Chris berättar om en händelse vid ett seminarium:

Då hade det smugit in liksom nazister och tjuvspelat in ljudet. Och sen efter den händelsen så spred man bild och namn och den här ljudupptagningen från det seminariet. Och då blev det ... ja, men ett drev liksom.

Likt Chris berättelse säger Robin, som själv har en synlig roll, att hen blivit ”uthängd med namn några gånger” och fått mejl och brev ”som har varit hotfullt”.

Robin begripliggör hoten genom att jämföra sin situation mot andras (Patterson och Monroe 1998) och säger trots dessa hot att hen varit ”ganska förskonad” då andra blivit utsatta för värre saker, till exempel att bli filmad genom fönstret till sitt hem. Trots att Robin säger sig vara ganska förskonad säger hen:

Det är klart att det är en stress och i anslutning till det så har jag ofta en period när jag är mer vaksam [...] en period när jag lägger ner ökad ... vad ska man säga, både engagemang och tankekraft och tid på att möta det här.

Vi kan alltså konstatera att även om man kan uppleva sig förskonad för att det finns de som har det värre, vilket kan förstås mot bakgrund av oro för högerextrema grupperns ökade närvaro i Norden och övriga Europa (Farris 2017; Sager och Mulinari 2018), så innebär att bli uthängd och hotad brevlades för Robin en ökad stress och vaksamhet. Det är också något som tar energi. Detta drabbar dock inte bara de som har en formell roll och därför ofta syns i det offentliga rummet. Billie berättar om en händelse i samband med Pride, där ”de dök upp och försökte filma oss under vårt event” samt Robin som berättar om högerextrema grupper som i samband med en kongress ”väntade utanför och filmade och fotograferade våra medlemmar och våra förtroendevalda”. I linje med vår tidigare tolkning lyfter Lo fram att olika former av hot innebär olika saker samtidigt som våldet kan förstås som ett kontinuum (Kelly 1987):

En faktor är hotet om våld på plats, alltså det akuta hotet om våld och det andra är att bli filmade och registrerad. Vilket ju kan plockas upp, ja men under många många år liksom.

Alex berättar också om rädslan direkt efter ett event och att hen då väljer att inte vara hemma i sin ”egen fastighet på flera dagar efter [...] utan jag sover borta. Jag är rädd när jag öppnar min brevlåda i flera dagar efter”. Eli har liknande erfarenheter:

Det är en person [...] som har nazistiska sympatier, och som har talat om för mig via meddelanden på internet att, ja men, att han anser att jag är en landsförvärdare och frågar lite så där ”går det bra med arbetet på [organisationen] i [staden]?” [...] De är duktiga på att befinna sig inom lagens ramar, men att ändå låta oss veta att ”jag vet var du befinner dig, och jag vet var du jobbar någonstans, och jag vet vem du är och vad du gör”. [...] [D]et [är] obehagligt och skapar en ökad stress, förstås. [...] [D]et gör att jag ser mig om en extra gång, jag kanske inte gärna går hem ensam från vår lokal i just [staden] på kvällarna.

Det blir tydligt i berättelserna ovan att hoten kan förstås som en del av våldets kontinuum (Kelly 1987) och att filmning och att bli registrerad och uthängd på något sätt innebär ett stort obehag. Allt detta omtalas i termer som obehag, stress, drev, skrämmande, rädsla och något som är hotfullt. Att denna form av hot omtalas som mer obehagligt än till exempel klistermärken i porten är inte förvånande då filmning och uthängning på nätet med namn och ibland adressuppgifter riktas mot en enskild individ. Vad som dock är viktigt att lyfta fram är att dessa exempel berättar om en risk som inte är lika tydlig och avgränsad som vid en våldsam demonstration, då den finns på obestämd tid. Hotet är på så sätt latent och konstant då det saknar slutdatum. Dessvärre saknas enligt Lo en förståelse kring detta hos polisen:

Det händer att lokal polis kommer till en plats och säger så här: ”Jaha, men det var inget fysiskt våld, vad bra. Hejdå.” När en person har blivit skriken på i 45 minuter av en nazist som säger: ”jag vet var du bor!”, då är det liksom ett hatbrott och hot mot den personen, då kan man inte säga: ”vad bra att det inte var något fysiskt våld!”

Sammanfattningsvis konstaterar vi att berättelserna vi tagit del av pekar på att även om direkta och potentiellt våldsamma kollektiva konfrontationer innebär obehag, osäkerhet och otrygghet så beskrivs det inte i termer av rädsla på samma sätt som individuella hot. Rädsla uttrycks dock om slumpmässiga konfrontationer, till exempel på väg till och från krogen eller ett event, men framförallt det hotet som riktas mot individer genom uppgifter på nätet som är utsträckt i tid: filmning, namn, bild och adressuppgifter. Dels för att den mer omfattande rädslan handlar om att hotet riktas mot en individ och dels för den latent risk att bli konfronterad i anslutning till sin privata sfär som arbetsplats eller bostad. I en kollektiv konfrontation är den stora skillnaden således att det är avgränsat i tid och rum, men också att inga enskilda personer pekas ut. Där tycks, trots ökad risk för att något ska hända, kollektivet utgöra en trygghet både i form av det ger stöd till varandra men också en anonymitet i att tillhöra en grupp.

Vad vi dessutom tycker oss se är en sorts omvänd logik på våldets kontinuum (Kelly 1987), där de latent och juridiskt sett ”lindrigare” brotten i själva verket upplevs som *mer* obehagliga än fysiskt våld eller risken för våld vid kollektiva konfrontationer. Det är å andra sidan kanske inte så förvånande. Kontexten i denna studie skiljer sig från den heterosexuella relation som Kelly utgår ifrån, för HBTQ-aktivisterna tycks den överhängande risken för det fysiska våldet främst finnas när man är tillsammans med andra medan det latent hotet ofta

ligger närmare den privata sfären och den enskilda individen. En annan skillnad är tekniken som används av nazister, det vill säga att sprida namn, bild och andra uppgifter om enskilda aktivister på internet, skapar förutsättningar för stor spridning, drev på sociala medier och utsträckning i tid – ett latent hot utan slutdatum. Här tycks enligt berättelserna också finnas en motsatt logik i rättsväsendet, där hot uppfattas som mindre allvarligt än våld.

Vi kan också konstatera att de många berättelserna vi tagit del av visar att nazisternas närvaro och aktioner i det närmaste är normaliserat, det vill säga en förväntad del av HBTQ-aktivisternas vardag. Som Mika uttrycker det så utgör nazister ”ett stort hot mot oss alla i vår vardag”, något ”vi räknar med hela tiden egentligen, i allt vi gör”. Lo pratar om Almedalsveckan och säger att ”vi riskerade att bli nedslagna precis när som helst, precis var som helst, bara på grund av de vi är” och som flera andra berättat ovan finns en risk för att utsättas när man rör sig i det offentliga rummet, till exempel på väg hem från krogen.

Lo säger också att aktivister på små orter ”är mer utsatta för att de är igenkända” vilket lyfter fram att storstädernas relativa anonymitet saknas på mindre orter. Risken (och rädslan för) att utsättas för hot och våldsbrott är generell större i större städer (Öberg och Gustafsson 2017), men enligt Lo kan det alltså finnas ett omvänt förhållande här (se också Olovsson 2020, för en diskussion om HBTQ-aktivism på landsbygden).

Några av de intervjuade har också uttryckt att hotet kommer från flera olika aktörer. Lee berättar om:

Parlamentariska rasister och utomparlamentariska [...] där Sverigedemokraterna vill dra in våra juridiska rättigheter, vår finansiering, vårt utrymme på olika sätt, och nazisterna vill få bort oss med våld. Men målet är ju fortfarande att det ska vara ett heteronormativt samhälle.

Eli är inne på ett liknande resonemang:

Till exempel Kristdemokraterna har ju haft [en HBTQ-fientlig agenda] av tradition, men nu när vi har beväpnade nazister [...] framstår [de andra partierna] som otroligt HBTQ-vänliga i kontrast till de här våldsamma krafterna [...] Sverigedemokraterna jobbar parlamentariskt i de demokratiska kanalerna och gör att vissa typer av åsikter blir rumsrena, samtidigt som de har då den här utomparlamentariska grenen. De jobbar ju i någon form av symbios.

Eli menar att Kristdemokraternas och Sverigedemokraternas politik har beröringspunkter med den våldsamma utomparlamentariska grenen och att de hänger

ihop i en form av symbios. Här uttrycks en förståelse av hotet utifrån en annan sorts kontinuum, det vill säga från våldsamma nazister till riksdagspartier, vilket också tycks förstärka känslan av normalisering (se också Gardell 2017). Detta kan också förstås utifrån Kennedys (2013) poäng om att cisgenderism underbygger transfobi, det vill säga hur de parlamentariska heteronormativa uttrycken hänger samman med de mer våldsamma uttrycken av trans- och homofobi. Denna känsla som framträder i aktivisternas berättelser av att riskera att bli utsatt hela tiden, dessutom på flera olika sätt, både som individ och som en del av ett kollektiv och från flera olika aktörer är nedslående. Detta är viktigt att lyfta fram, inte minst för att det utmanar idéer om hur hatbrott mot HBTQ-personer är uttryck för enskildas fördomar och hat och visar istället på ojämlikhetens systemiska karaktär (Spade och Willse, 2000). Känslan av konstant utsatthet får dessutom, som vi ska se i nästa tema, omfattande konsekvenser för hur aktivisterna agerar, både på ett individuellt och på ett kollektivt plan.

Mindre rum, nya fokus och gränser

Utifrån Meyer och Staggenborgs (1996) teori om rörelser och motrörelser analyserar vi i detta tredje tema de konsekvenser av nazisternas närvaro och hot som aktivisterna berättar om och de åtgärder som de vidtar för att hantera detta. I första temat berördes hur den nazistiska närvaron skapar obehag, otrygghet, rädsla, stress, en mental ansträngning och tar energi. Närvaron och aktionerna beskrivs också ta upp tid och andra typer av resurser, så som ekonomiska. Charlie beskriver erfarenheter från Almedalsveckan: ”Vi hade betalat jättemycket pengar för vakter som skulle skydda. [...] Alltså, det var värt noll, för nazisterna kom ändå in när de gjorde så [klädde ut sig]”. Både ekonomiska resurser och tid läggs ner på att ”trappa upp och intensifiera vårt säkerhetsarbete” (Robin) och på ”ett stort säkerhetsarbete inför varje event vi gör” (Chris). Här producerar själva hotbilden en förändring av organisationernas fokus och struktur men också en förändring av strategier (jämför Fetner 2008) där säkerhetsarbetet exempelvis innebar en kontinuerlig dialog med polis, att utarbeta säkerhetsrutiner men också, under Almedalsveckan i detta fall, att de är

tvungna att hålla koll på varandra dygnet runt, hela tiden och vart nazisterna rörde sig. Så man fick skicka sms, ”ja, nu kommer det 40 nazister som är på väg mot dig, är du inomhus, var är du, är du plats, vad händer? Nu stormar de den här sidogården, var är ni, är ni i säkerhet?” (Charlie)

Resurser, ekonomiska, tidsmässiga och energimässiga, tas därför från annat arbete:

Vi har inte de här resurserna. Det är inte något som bara ligger i en skattkista och väntar på att bli använt, utan det här tar resurser från annan verksamhet. (Robin)

Nu den senaste veckan har jag börjat ägna halva dagar åt att prata med media, prata med polis, skriva rapporter. Det tar ju fokus från, det tar tid liksom. Jag hinner inte med det som vi kanske vill göra. (Kim)

På samma sätt nämner också andra deltagare att det inte är detta de skulle vilja fokusera på, eller ”det är inte därför någon av oss engagerar oss i en HBTQ-organisation, för att hålla på att hantera nazister” (Robin). Alex menar att det faktum att de behöver lägga mycket resurser på säkerhetsarbetet går ut över ”annan verksamhet som vi skulle vilja bedriva, som är främjande för personer att få en positiv gruppidentitet, träffa andra, sociala aktiviteter, driva skolinformation”. På detta sätt bidrar nazisternas hot och närvaro till att aktiviteter för den egna målgruppen blir lidande. Men det får också konsekvenser för påverkansarbetet. Alex säger att ”i stället för att vi kan fokusera på att prata om de här frågorna, så måste vi försöka att slåss för att vi överhuvudtaget ska ha medlemmar som vågar befinna sig på en arena som Almedalsveckan”. Lee beskriver konsekvenser i relation till överväganden att ställa in medverkan i Almedalen: ”Och att jag också visste att om inte vi skulle vara där så skulle det inte finnas knappt några evenemang eller seminarier som handlade om HBTQ-frågor”, samtidigt som ”om vi hade varit där så hade vi också bara kunnat prata om det faktumet att NMR också var där”. Precis som deltagarna berättar så tenderar motrörelser, i detta fall (ny)nazistiska rörelser, att påverka både fokus och de resurser som en social rörelse har till sitt förfogande (Meyer och Staggenborg 1996). Utifrån dessa utsagor kan vi också se hur handlingsutrymmet för HBTQ-organisationerna upplevs minska och att med de olika handlingsalternativen följer olika risker, kostnader och fördelar.

Förutom att det går åt tid att hantera den nazistiska närvaron och aktionerna, och att denna tid tas ifrån annat arbete inom organisationerna, så berättar deltagarna också hur ”fysiska hot, och hot om våld” (Eli) delvis ändrar fokus på det aktivistiska arbetet: ”det förflyttar det politiska samtalet för att då blir det det som vi behöver förhålla oss till i första hand” (Eli). Som Meyer och Staggenborg (1996) lyft fram kan en rörelses arbete förändras utifrån av en motrörelse. Robin säger: ”När de är nära och markerar så är det klart att det påverkar vad vi kan göra och hur vi bedriver vår kongress.” Charlie berättar också:

På i princip alla nationella och regionala träffar som vi har haft sedan Almedalsgrejen så har vi haft säkerhet och säkerhetsarbete och riskbedömning som en punkt på programmet.

På detta sätt berättar aktivisterna om hur *innehållet* i det aktivistiska arbetet förändras. Men det uttrycks också förändra *formerna* för det utåtriktade arbetet:

Att vi till exempel låter bli att i förväg tala om ifall att vi har något större möte eller någon större konferens eller någonting för våra medlemmar [...]. Så väntar vi så länge som vi bara kan med att tala om plats för eventet, därför att vi helt enkelt inte vill ha påhälsning. (Eli)

Deltagare ger exempel på hur de anpassat sina lokaler, exempelvis låst portar, satt in säkerhetsdörrar och extra lås och hyrt lokal på andra våningen istället för markplan. Eli säger:

Om man tänker att det ska bli svårare för oinbjudna personer, alltså hotfulla personer, att ta sig in, då kan ju det i värsta fall också innebära att det blir svårare för de som vi vill ska komma till oss. (Eli)

Genom att analysera nazisternas närvaro och aktioner som en motrörelse (Meyer och Staggenborg 1996) så ser vi hur HBTQ-rörelsens fokus inte bara förskjuts mot ett ökat säkerhetsarbete utan också resulterar i förändringar i organisationers struktur genom att antalet öppna evenemang begränsas och ersätts av evenemang med en gästlista och/eller ”ibland hemliga platser för där man ska träffas för att det inte ska dyka upp personer som vi inte vill ha” (Mika). Billie säger: ”för målgruppen så har vi mer stängda möten, för att trygga platsen för dem”. Även Robin ser att säkerhetsarbetet har sådana konsekvenser ”det gör att färre hittar hit, det gör vår verksamhet mindre tillgänglig”. Förutom att sådana åtgärder beskrivs vara ekonomiskt kostsamma för de ideella föreningarna så uttrycker Lee också att:

Det blir så dubbelt, för jag förstår verkligen att det kan kännas säkrare att ha såna typer av mekanismer som bara tillåter en sluten krets att delta. Men samtidigt så, ju färre det är som organiserar och som möts, desto farligare blir det för oss när vi väl är där då.

Lees berättelse pekar både på hur antalet deltagare minskar som en konsekvens av hoten, men också att de som trots allt kommer blir mer sårbara eftersom de är färre. Med andra ord, nazisternas närvaro och aktioner, och i förlängningen de säkerhetsrutiner som införs för att hålla nazisterna ute, förändrar rörelsens fokus, strategier och struktur (Meyer och Staggenborg 1996), vilket riskerar att skapa gränser för organisering, krympa rörelsens utrymme och generera ökad

sårbarhet. Gränserna är både fysiska, i termer av låsta portar och säkerhetsdörrar, men också sociala då informationen om HBTQ-evenemang riskerar att endast nå de som redan är engagerade. Det får också konsekvenser för möjligheten att engagera medlemmar i verksamheten: ”Kortfattat kan man säga att jag har nått slutet av volontärlistan på potentiella volontärer.” (Alex)

Deltagarna berättar också om konsekvenser i termer av självreglering: att tänka ”en extra gång innan jag skriver saker offentligt på internet” (Eli) eller att tänka igenom flera gånger vad de kan säga offentligt utifrån risken att bli inspelad och publicerad, eller är ”våldigt försiktiga med att posta grejer på Facebook, eller liksom aldrig riktigt visa var man är och vid vilken tidpunkt” (Chris). Här kan det också handla om en medveten mediestrategi där exempelvis en organisation fattade

beslut om att inte då gå ut med det [attack mot flera lokaler] i media. Och det hade egentligen att göra med att vi dels inte ville ge NMR så mycket publicitet. Men det handlade också om att vi inte vill skrämja folk. Alltså, vi vill inte öka HBTQ-personers rädsla för högerextremister. (Eli)

Ett annat exempel är att ”alla hade strikt tillsägelse att inte ha några regnbågsgrejer på sig” (Charlie) när de var ensamma under Almedalsveckan 2018. Eller som Robin uttrycker det: ”när du inte är i våra säkra rum, då får du gå in i garderoben igen, då får det inte synas att du är den du är”. Här kan vi se hur motrörelser skapar en sorts självreglering eller själv censur, som illustreras genom att de intervjuade anpassar både sitt agerande och sitt utseende för att minska risken för att utsättas för hot eller våld, med andra ord så förändras rörelsens strategier (Meyer och Staggenbord 1996; Fetner 2008). Men det är inget som görs lättvindigt: ”Det är fruktansvärt att säga det till våra medlemmar, tycker jag, för vi vet vad det innebär att behöva gömma sig själv, att inte kunna vara öppen med sin identitet, att inte kunna vara den man är.” (Robin)

Att minska risken för hot eller våld genom självreglering beskrivs även få olika konsekvenser för olika delar av HBTQ-rörelsen. I första temat lyfte vi fram hur de som är synliga offentligt och företräder organisationer utåt riskerar att bli utsatta för hot men det finns också andra personer i rörelsen som

löper väldigt stor risk att vara utsatta för den här gruppen [NMR] just för att de har flera minoritetsskap, och en komplex minoritetsbild där de inte bara är HBTQ-personer utan också är immigranter eller personer med funktionsnedsättningar, eller av andra skäl är extra utsatta av den här gruppen. (Robin)

Det vill säga, för vissa är det inte möjligt att klä av sig ”regnbågsgrejerna” och

bli ”osynlig” i det offentliga rummet, något som Charlie förklarar med att det ”syns inte på mig på utsidan och det är tryggare för mig än för nån som inte passerar”. På liknande sätt pekar Dahl (2017) ut hur vissa queera kroppar blir mer sårbara och påverkade av nazistiska aktioner och Spade och Willse (2000) visar hur det inte bara får konsekvenser för utsattheten för hat och hot utan kan även, i ett senare skede, ge olika tillgång till polisiärt och juridisk skydd.

Sammantaget kan de konsekvenser som deltagarna berättar om ses som en ”förflyttning och begränsning av demokratiskt utrymme” (Lee) eller något som ”förflyttar normen” (Alex). Således drabbar det både innehållet och formen för den organisering och aktivism som deltagarna är engagerade i. Dessutom får nazisternas närvaro och aktioner konsekvenser både för det arbete som riktar sig mot den egna gruppen och för det utåtriktade politiska påverkansarbetet. Detta relaterar till hur religiösa grupperingar tidigare har påverkat HBTQ-rörelsens politiska möjligheter, val av taktik och strategier (Meyer och Staggenborg 1996; Fetner 2008). Den nazistiska organiseringen får konsekvenser för de personer som är engagerade, både mentalt där nazisternas närvaro och aktioner beskrivs stressande och utmattande och i form av en anpassning till heteronormativa förväntningar om utseende och uppträdande för att minska risken för våld och hot om våld. Samtidigt menar deltagarna att detta är konsekvenser som i allra högsta grad drabbar de organisationer och den rörelse som deltagarna är aktiva i, där de ser svårigheter att behålla engagerade medlemmar och engagera nya.

Slutsatser

Sammanfattningsvis så uttrycker HBTQ-aktivisterna att den nazistiska närvaron och aktionerna upplevs olika och påverkar dem olika beroende var det sker och om de befinner sig själva eller tillsammans med andra inom HBTQ-rörelsen, det vill säga att kontexten spelar en avgörande roll (Tiby 1999). Att befinna sig i ett kollektiv inger trygghet och upplevs därmed skyddande vid direkta konfrontationer med nazister. Däremot beskrivs hot mot individer inom rörelsen som att de inger rädsla, upplevs hotfullt, skapar stress och ständig vaksamhet. Nazisternas aktioner förändrar rörelsernas fokus, taktiker och strategier (se även Meyer och Staggenborg 1996; Fetner 2008) och förskjuter och flyttar gränserna för vad som förväntas och vad som upplevs vara en normaliserad del av deltagarnas vardag. Hotet mot HBTQ-rörelsen följer med in i de aktivas privatliv och genom exempelvis uthängningar på nätet upplevs nazisterna som ett ständigt närvarande och latent hot. Den nazistiska närvaron och aktionerna drabbar rörelsen i stort och dess fokus – utrymmet för att driva politik upplevs minska samtidigt som resurserna och utrymmet för att genomföra stödjande insatser för den egna gruppen begränsas. Det drabbar både formerna för organisering

och organisationernas resurser men också individerna i rörelsen. Dessa olika aspekter kan ses som sammanlänkande i ett våldets kontinuum (Kelly 1987), där exempelvis risken för våld när de är ensamma gör att de försöker anpassa sitt utseende och ta av sig regnbågssymboler.

Av de vi intervjuat berättade ingen om att de blivit utsatta för fysiskt våld från nazister. Dock finns dokumenterat hur andra HBTQ-personer och allierade utsatts för våld i samband med exempelvis Prideparader (Expo 2019, 2020). Således måste deltagarnas berättelser förstås utifrån att de också har den vetenskapen och att risken för fysiskt våld alltid är närvarande och något de behöver förhålla sig till (se också Wasshede 2021) men också som en del av ett kollektivt narrativ (Dahl och Tiby 2005) där alla är sammanlänkade genom ett latent hot.

Vår analys visar att kollektivet i HBTQ-rörelsen inger en typ av trygghet och skydd vilket gör det graverande att nazisternas närvaro och aktioner samtidigt försvårar just organisering och engagemang. Deltagare uttrycker exempelvis en risk att inte nå ut till nya aktivister eller att de nått slutet på volontärlistan. Detta gör att den nazistiska närvaron och aktionerna i sin tur riskerar att öka synligheten för de individer som ”orkar” vara kvar inom rörelsen, en position som vi har visat är extra utsatt för exempelvis personliga påhopp och uthängningar på nätet. Sammantaget finns här en risk för en nedåtgående spiral där HBTQ-rörelsens möjlighet att organisera sig minskar. Dessutom är vissa delar av rörelsen extra sårbara: de som inte kan passera som vita, heterosexuella eller cis-personer, eller som exempelvis är aktiva på små orter. Som några deltagare lyfter fram – nazisternas närvaro och aktioner riskerar att tvinga tillbaka HBTQ-aktivisterna in i ”garderoben”, både i termer av ett minskat användande av det offentliga rummet och en svårighet att delta i det politiska samtalet, samt genom anpassning till cis- och heteronormativa förväntningar för att inte synas och därigenom minska risken för våld i det offentliga rummet.

Tack!

Vi vill tacka deltagarna för att de generöst delat med sig av sina berättelser. Arbetet med artikeln har finansierats av Marianne och Marcus Wallenbergs Stiftelse.

Referenser

- Braun, Virginia, Clarke, Victoria (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3(2): 77-101.
- Dahl, Ulrika (2017) Postcolonial queer Europe in a time of growing nationalism and racism. *lambda nordica* 22(2-3): 7-17.
- Dahl, Ulrika och Tiby, Eva (2005) "Det viktigaste är inte vad extremisterna tycker utan vad den stora majoriteten gör". *Från hatbrott och homofobi till heteronormativitet och intersektionalitet. En kunskapsinventering och situering av forskning*. Stockholm: Forum för levande historia.
- Expo (2019) *Svenskt vit makt - årsrapport 2018*. https://expo.se/sites/default/files/expos_arsrapport_2018.pdf. Hämtad 15 augusti 2020.
- Expo (2020) *Döms för misshandel under Pride*. <https://expo.se/2020/09/d%C3%B6ms-f%C3%B6r-misshandel-under-pride>. Hämtad 20 oktober 2020.
- Farris, Sara (2017) *In the name of women's rights. The rise of femonationalism*. Duke: University Press.
- Fetner, Tina (2008) *How the religious right shaped lesbian and gay activism* [Elektronisk resurs]. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Gardell, Mattias (2013) Antifeminism, kulturrasism och begäret efter renhet. I Furumark, Anna (red) *Att störa homogenitet*. Lund: Nordic Academic Press.
- Gardell, Mattias (2017) Inledning. I Lööv, H, Gardell, M och Dahlberg-Grundberg, M (red) *Den ensamme terroristen? Om lone wolves, näthat och brinnande flyktingförläggningar*. Stockholm: Ordfront.
- Gunnarsson Payne, Jenny (2019) Challenging "gender ideology". (Anti-)gender politics in Europe's populist moment. *The New Pretender*, 2019-02-10.
- Kehl, Katharina (2018) 'In Sweden, girls are allowed to kiss girls, and boys are allowed to kiss boys.' Pride Järva and the inclusion of the 'LGBT other' in Swedish nationalist discourses. *Sexualities* 21(4): 674-691.
- Kelly, Liz (1987) The continuum of sexual violence. Hamner, Jalna och Maynard, Mary (red) *Women, violence and social control*. London: Palgrave Macmillan.
- Kennedy, Natacha (2013) Cultural cisgenderism. Consequences of the imperceptible. *Psychology of Women Section Review* 15: 3-11.
- Johansson, Anna (2005) *Narrativ teori och metod: med livsberättelsen i fokus*. Lund: Studentlitteratur.
- Laskar, Pia, Johansson, Anna, Mulinari, Diana (2016) Decolonising the rainbow flag. *Culture Unbound* 8(3): 192-217.
- Lööv, Heléne (2017) I gränslandet - symbiosen mellan det organiserade och det oorganiserade. I Lööv, H, Gardell, M, och Dahlberg-Grundberg, M (red) *Den ensamme terroristen? Om lone wolves, näthat och brinnande flyktingförläggningar*. Stockholm: Ordfront.
- Meyer, David, Staggenborg, Suzanne (1996) Movements, countermovements, and the structure of political opportunity. *American Journal of Sociology* 101(6): 1628-1660.
- Mulinari, Diana och Neergaard, Anders (2010) Sverigedemokraterna och det teoretiska fältet. Deland, M, Hertzberg, F och Hvitfeldt, T (red) *Det vita fältet. Samtida forskning om högerextremism*. Uppsala: Swedish Science Press.
- Nordfront (2019) "Avslut på Pride i Tranemo". <https://www.nordfront.se/avslut-pa-pride-i-tranemo.smr>. Hämtad 26 september 2020.
- Olovsdotter Lööv, Anna (2020) "Vi gör det på vårt sätt". Pride på "bygd, av-urbanisering och de-centrering av hbtq-frågor. *Tidskrift för genusvetenskap* 41(4): 89-112.

Patterson, Molly, Monroe, Kristen Renwick (1998) Narrative in political science. *Annual Review of Political Science* 1(1): 315–331.

Ricœur, Paul (1980) Narrative time. *Critical Inquiry* 7(1): 169–190.

Sager, Maja, Mulinari, Diana (2018) Safety for whom? Exploring femnationalism and care-racism in Sweden. *Women's Studies International Forum* 68: 149–156.

Spade, Jane, Willse, Craig (2000) Confronting the limits of gay hate crimes activism. A radical critique. *Chicano-Latino L. Rev* 21(1): 38–52.

Tiby, Eva (1999) *Hatbrott? Homosexuella kvinnors och mäns berättelser om utsatthet för brott*. Stockholm: Kriminologiska Institutionen, Stockholms universitet.

Wasshede, Cathrin (2021) Rainbow flag and belonging/disbelongings. Öckerö Pride and Reclaim Pride in Gothenburg, Sweden 2019. Alm E med flera (red) *Pluralistic struggles in gender, sexuality and coloniality*. Cham: Palgrave Macmillan.

Öberg, Jonas och Gustafsson, Charlotta (2017) Brottslighet och otrygghet i stad och på landsbygd. *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2015*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Nyckelord:

HBTQ, nynazism, nazism, högerextremism, våld, sociala rörelser, motrörelser

Ida Linander

Umeå Centrum för Genusstudier samt Institutionen för Epidemiologi och Global Hälsa

Umeå Universitet

90187 Umeå

E-post: ida.linander@umu.se

Marcus Lauri

Institutionen för psykologi och socialt arbete

Mittuniversitetet

831 25 Östersund

E-post: marcus.lauri@miun.se

Johanna Lauri

Umeå Centrum för Genusstudier

Umeå universitet

901 87 Umeå

E-post: johanna.lauri@umu.se